

MIT CSINÁL EGY SZOCIÁLIS MUNKÁS?

45/1 A SZOCIÁLIS MUNKA

A szociális munka önmeghatározása szerint segítő szakma, vagy más megközelítésben segítő hivatás. Az emberi szükségletek kielégítéséhez nélkülözhetetlen feltételek megteremtésében segít azoknak az embereknek, akik erre a fennálló körülmények között önmaguk erejéből nem képesek. Segít abban, hogy az erőtlenség jövedelemhez, lakhatáshoz, táplálékhoz, használati tárgyakhoz, értelmes és hasznos tevékenységhez, gondoskodáshoz, működőképes emberi kapcsolatokhoz, fejlődéshez és jogokhoz jussanak.

A szociális munkások és a szociális munkát végzők számára a feladataik teljesítéséhez szükséges forrásokat, a források elosztásának elveit, módját, mértékét és intézményrendszerét az aktuális szociálpolitika határozza meg. Jogi szabályozás révén ad felhatalmazást, megbízást a szociális munkásoknak segítő tevékenységeikhez.

A szociális munkások szerepe a kliensek életében az, hogy átmenetileg vagy tartósan fennálló szociális problémáikban lehetőleg olyan segítséget adjanak, amely lehetővé teszi számukra, hogy úgy élhessenek, mint mások.

Azt is mondhatjuk, hogy a szociális munkások szerepe a kliensek társadalmi integrációjában van.

A hathatós integráció érdekében a szociális munkások igyekeznek kiegyenlíteni klienseik hátrányait, védelmezni az önmaguk védelmére képteleneket, motiválni a reményvesztetteket, kiábrándultakat a szükséges változtatásokra, közvetíteni a kliensek és környezetük közötti kapcsolatban. Törekcsenek a szociálpolitikát úgy befolyásolni, hogy az optimálisan szolgálja a kliensek érdekeit. Munkájuk hatékonysága érdekében javítják saját szolgáltatásait, és fejlesztik önmagukat.

A szociális munkások nem minden problémával küzdő embernek vagy embercsoportnak tudnak segíteni. Klienseik azok, akik felkeresik őket segítségért, vagy azok, akiket a társadalom – önmaga védelme érdekében – arra kötelez, hogy igénybe vegyék a szociális munkások szolgáltatásait vagyis:

- A védelemre szoruló gyermekek és felnőttek,
- a gondoskodást igénylő idősök és fogyatékkal élők,
- a hajléktalan és a munkanélküli emberek,
- a betegek,
- az ellenőrzés alá vont bűnelkövetők,
- a hátrányosan megkülönböztetettek és kirekesztettek,
- a szegénységben élők és a szociális krízisben lévők.

Számos konkrét szakmai tevékenység jelenti azt a segítséget, mellyel megvalósítják szakmai céljaikat.

Tevékenységeiket végezhetik önálló szociális intézményekben, pl. családsegítő központokban, gyermekjóléti szolgálatokban, hajléktalanszállókon, de végezhetik nem szociális szervezetekben is, pl. iskolákban, kórházakban, büntetés-végrehajtási intézetekben – hozzájárulva azok feladatainak hatékonyabb ellátásához. A szociális munkások többsége állami vagy önkormányzati intézményben dolgozik, de független szervezetek – egyházak, alapítványok, egyesületek – is igényt tartanak munkájukra.

A szociális munka olyan szakma, amely nyíltan vállalja, hogy törekszik tevékenységeiben önmaga által választott értékeket megvalósítani. Választott alapértékei: az egyenjogúság, a társadalmi szolidaritás, az igazságosság a társadalmi javak elosztásában, az embereknek

az önrendelkezéshez való joga, az együttműködés minden kapcsolatban, az emberi méltóság, a titoktartás, és a problémával küzdők pozitív megkülönböztetése.

Ezen alapértékeket a szociális szakmák képviselői 1995-ben Etikai Kódexben is megfogalmazták. A kódex szolgálja a gyakorló szociális munkásokat napi munkájuk végzésében, és egyben tudósítja a társadalom tagjait a szociális munka lényegéről.

Az emberiség történelme során többféle gazdasági, politikai és kulturális formációt fejlesztett és próbált ki. Ezekről mindig azt remélte, jobb életet biztosít majd az embereknek.

A szociális munkások tudják, hogy nincs ideálisan jó társadalom és ideálisan jó ember. Adott társadalom és adott időben élő emberek vannak, és minden időben voltak, vannak és lesznek emberek, akik nem tudnak lépést tartani a változásokkal. A szociális munkások hivatása az, hogy a lemaradók, a botladozók hátrányait és szenvedéseit csökkentsék. Ésszel és szívvel.

Forrás: www.efk.u-szeged.hu/szocmunk/definicio.htm

További információk:

A szociális munkának etikai kódexe *Forrás:* www.eszi.sze.hu/SzMTanszek/Docs/kapcsdok/szmetikaikodex.doc;

Kézikönyv a szociális munka gyakorlatához, szerk.: Somorjai Ildikó. Szociális Munka Szakmai Szövetség. Budapest. 2001. www.szochalo.hu

45/2a A SZEGÉNYSÉG

A szegénység szinte egyidős a civilizációval. A magántulajdon megjelenésével őseink máris megkezdték a javak birtoklásáért folytatott harcot, melyben óhatatlan, hogy vannak, akik alulmaradnak.

Mi a szegénység?

A szegénység értelmezése során figyelembe kell vennünk az adott társadalmi környezetet, melyben vizsgáljuk. Köznapi értelemben valamilyen hátrányos helyzet, nem megfelelő táplálkozás, ruházatkodás, rossz lakásviszony kötődik a szegénységhez. *A hátrányos helyzetet idegen szóval deprivációnak nevezzük. A depriváció „valamitől való megfosztottságot jelent”.*

Esélyegyenlőség

A társadalomban természetesen lehetnek egyenlőtlenségek, hiszen emberként különbözőek vagyunk, a lényeg az esélyegyenlőség, vagyis az, hogy társadalmi okok ne akadályozzák meg az embereket abban, hogy a bennük rejlő lehetőségeket kiteljesíthessék. Mindenkinek meg kell, hogy legyen az esélye arra, hogy kihozza magából a maximumot, és a társadalmi hierarchia bármely pozícióját elfoglalhassa.

Fontos gondolat az egyéni felelősségről

Mindenki alakíthatja saját sorsát, de nem szabad elfelejtenünk a társadalmi tényezőket, a nevelést, a gyermekkori körülményeket, az elszenvedett traumákat, melyek mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy felnőttként mit, hogyan teszünk. Ezeket a már megtörtént eseményeket, sorsunkat befolyásoló élményeket nem alakíthatjuk.

A szegénység nézőpont kérdése is

Az élet különböző nehézségeket állít az emberek elé. Van, akinek a napi étkezés is gondot okoz, és van, akinek azért fáj a feje, mert nem tudja megvenni gyermekének a Playstation 2-t, pedig a gyermek nagyon szeretné. Az édesanya bizony szenved, mert gyerekének a legjobbat akarja. Az osztálytársai közül már majdnem mindnek van. Ez utóbbi családot nem tartjuk szegénynek, pedig lehet, hogy ők önmagukat annak tartják.

Létminimum

Azt a szintet, amellyel ki lehet elégíteni a folyamatos életvitellel kapcsolatos, igen szerény szükségletet, létminimumnak hívjuk. A létminimum az, amely létfenntartásunkhoz szükséges. A minimális szükségletet igen nehéz pontosan meghatározni: Az ember hihetetlenül szívós – ahogy szörnyű háborús szenvedések vagy koncentrációs táborok iszonyatai után tudjuk –, olykor a túlélhetetlent is képes túlélni.

Következmények

Azáltal azonban, hogy a szegények nem érik el a társadalomban elfogadott életszínvonalat, életminőséget, kizáródnak a teljes társadalmi részvétel lehetőségéből, melynek súlyos következményei lehetnek az egyén életében. Ugyanis a szegénység sokszor együtt jár a kizártsággal, a jogfosztottsággal, az emberi méltóság elvesztésével.

A valódi segítség

A szociális munkában már kissé elcsépelet mondás: *nem halat kell adni, hanem halászni kell megtanítani.* Tehát nem segélyt, adományt kell feltétlenül adni a rászorultaknak, hanem olyan helyzetbe kell őket hozni, hogy ne szoruljanak rá a segítségre.

45/2b A MUNKANÉLKÜLISÉG

A múlt rendszerben

A szocializmus idején a munkanélküliség nem öltött nyílt formát. Az állam a teljes foglalkoztatottság elérésére törekedett. Aki munkaképessége ellenére nem dolgozott, az bűnözőnek számított.

A rendszerváltás

A rendszerváltást követően a gazdasági szerkezet átalakult. A gazdaságtalanul üzemelő gyárak, üzemek megszűntek, s helyüket versenyképes, hatékonyan működő, profitorientált cégek vették át. A felesleges munkaerőt elbocsátották, megkezdődött a küzdelem a munkahelyekért.

A munkanélküliség fenyegetettjei

Azok kerültek ki nyertesként, akik meg tudtak felelni az új kihívásoknak. A számítógép használatának elterjedése példa erre. Akik nem tanulták meg kezelni az új eszközöket, menthetetlenül elvesztek a versengésben.

A képzetlen munkaerő kevésbé tud helytállni az egyre fejlettebb termelési folyamatokban. Veszélyeztetett csoportnak számítanak a fiatal nők is, hiszen a gyermekvállalással akár több évre kieshetnek a munkából.

A munkanélküliség hatásai a családra és az egyén önmagáról alkotott képére

Ha valaki elveszíti állását, és tartósan nem tud elhelyezkedni, akkor az egész élete átalakul, megváltoznak a mindennapjai, és e változás kihat egész családjára. Kiesik egy kereket a családi költségvetésből, ezzel beszűkülnek a lehetőségek, csökken az életszínvonal. Lehet, hogy más családtagnak kell többletmunkát vállalnia, és e gazdasági változás kihat a családi szerepekre is. Megváltozik az egyén önmagáról alkotott képe. A kudarc az önbizalom csökkenését eredményezi, az önbizalomvesztés bizonytalanságot okoz, a bizonytalanság pedig beszűkíti a mozgásteret. Így az újbóli munkavállalás terén is csökkennek az esélyek.

A munkanélküliség fázisai – az ördögi kör

A munka nélkül maradó személy az első időben általában megkönnyebbülést érez. Most egy kicsit pihen, hiszen ráfér a feltöltődés. Végül eljön a nap, mikor úgy gondolja, el kell indulnia, és meg kell szereznie a legjobb állást. Vesz egy újságot, bekarikázza a hirdetések felét. Tettes telefonszámlával a háta mögött marad egy-két cím, melyet felkereshet, de az esetek többségében sajnos sikertelenül. Mindez napról napra egyre keservesebb harc lesz, fognak a lehetőségek, és fogytán az ember ereje is. Közben a családdal és a külvilággal el kell hitetni, hogy minden rendben van. Végül jön a fásultság, a feladás, a közöny. Feléli tartalékait, és eljön az a pillanat, amikor már ha lenne is lehetősége, nagyon nehezebbre esne újrakezdeni. A munkanélküliség rátelepedik a tudatra, sőt a testre is. Tényleges vagy lelki eredetű betegségek törnek elő, melyek tovább nehezítik az ember helyzetét. Az anyagi nehézségek miatt elmarad a rezsi fizetésével, adósságokat halmoz fel, és élete belecsúszik egy gödörbe, melyből lassan már a kék ég is távolinak tűnik.

Megoldás

A munkanélküliség elleni harc leghatásosabb eszköze a munkahelyteremtés, a kormánynak kell e területen szerepet vállalnia. A munkaügyi központok feladata, hogy összehangolja a helyi igényeket és lehetőségeket.

45/2c A HAJLÉKTALANSÁG

Bevezető gondolatok

Valószínűleg már mindenki látott az utcán koszos, kopott ruhába öltözött, ápolatlan külsejű embert, aki céltalanul lődörög, vagy a földön ülve mered bele a számára semmi jóval nem kecsegtető világba.

Esélytelenség

Egy a hajléktalanok ellátásában nagy tapasztalattal rendelkező szakember szerint maximum öt év az, amit az utcán túl lehet élni. A hideg, az embertelen körülmények kikezdi a szervezetet, a betegségek halmozottan jelentkeznek. Nincs lehetőség a gyógyszerek rendszeres szedésére, az egészséges táplálkozásra, sőt néha nem egészségesre sem. Viszont annál nagyobb szerepet játszik az alkohol. Bizony kevesen lennének, akik mínusz tíz fokban józanul kibírnák reggelig az alujáróban fekvő. S kevesek számára adna lelkiertőt másnaphoz a hit, hogy egyszer minden jóra fordul.

Számok

A hajléktalan emberek számát ma Magyarországon közel 30-35 ezerre becsülhetjük, ebből Budapesten 20 ezer él. Az ország területén közel nyolcezer szálláshely működik, a nappali melegedőkben és a népkonyhákban ötezer személy kap naponta ellátást, ez azonban a téli időszakban évek óta kevésnek bizonyul.

A hajléktalansághoz vezető út

A hajléktalansághoz vezető út a lakhatás elvesztése. Nagyon sok hajléktalan valaha munkásszállón élt. A munkanélküliség elterjedésével, a nagyvállalatok megszűnésével felszámolták a munkásszállókat is. Ezeknek az embereknek a többsége nem mehetett vissza oda, ahol korábban lakott. A volt állami gondozottak nagy része szintén munkásszállón lakott, miután nagykorúvá vált. Nekik és jó néhány társuknak nem maradt más életforma, mint a hajléktalanság. Sok hajléktalan férfi a válás után mindenét otthagya feleségére, gyermekeire. Így az asszonyt és a családot biztonságban tudják, és esetleg örökre kilépnek az életükből.

Kilátások

Ha valakinek egyszer az utca lesz az otthona, nagyon nehéz visszakerülni a régi kerékvágásba. Az utcáról nem lehet bejárni dolgozni, nincs esély rá, hogy valaha megfizessen egy albérletet. Aki bekerül valamelyik hajléktalanellátó intézménybe, annak szerencséje lehet. Talán ő lesz az a kiválasztott, aki – egy az ezer közül – nyer valamilyen lakáspályázaton, vagy megismerkedik valakivel, akinek van lakása. Legtöbbjük alkalmi munkából, üvegezésből, kartonozásból tartja fenn magát. Van, akinek a koldulás az egyetlen lehetősége.

Megítélés

Az utcán kolduló személyt eltérően ítélik meg az emberek. Van, aki röstellli tehetetlenségét, és inkább elfordul. Van, akit kifejezetten dühít, ha rá kell néznie egy falábra, és legszívesebben belerúgna. Van, aki pár forintot dob a kalapba, de miután arrébb lép, újabb kalapba ütközik. Aki adni szeretne ezeknek az embereknek, annak is válogatnia kell, hiszen mindenkinek nem tud adni.

Forrás: Darók Ildikó: Szegények, munkanélküliek, hajléktalanok. Megjelent: A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv (szerk. Gelsei Gergő – Gergely Vera – Horváth Vera – Rácz Márton). Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, Budapest, 2004.

Letölthető: <http://tek.bke.hu/multi/>

45/3 HELYZETLEÍRÁSOK

Képzeljétek el, hogy egy közeli barátotokat a sikeres érettségi vizsga után nem vették fel semmilyen főiskolára, de olyan munkahelyet sem talál, ahol dolgozhatna. Így munkanélküli lesz, és kénytelen a pályakezdők munkanélküli segélyéből élni. Írjatok le egy papírra öt olyan gondolatot, ami a barátotok fejében járhat ebben a helyzetben!

Emlékezzetek vissza, és beszéljétek meg egymással, hogy mit szoktatok érezni, ha az utcán hajléktalan embert láttok! Mit tennétek, ha egyszer hozzátok fordulna és kérdezne vagy kérne valamit egy ilyen ember? Írjátok le az ezzel kapcsolatban felmerült gondolataitokat!

A következő történetet egy szociális munkás mesélte el:
Sok, sok éve egyik ügyfelemnek, akinek éppen ruhákat és cipőt próbáltam keresgélni az adományholmik között, megkordult a gyomra. Mosolyogva így szólt: „Már nem sokáig leszek éhes! Itt a hentesüzletben olyan szépen mosolyogtak rám azok a téliszalámik! Vagy 20 rúd függ a kirakatban!” Másnap munkába menet láttam, hogy a hentesbolt előtt rendőrök állnak. A kirakat üvege itt-ott hiányos volt. Nem nagyon, de ahhoz elegendő módon, hogy kiférjen rajta a rúdnyi ízletes falat. Megkérdeztem a rendőröket, mi történt, betörték az üzletbe? A rendőr értetlenkedve felelt: „Nem, állítólag csak egy rúd szalámi hiányzik!”
Gondoljátok át, és beszéljétek meg, mit tennétek, ha ti lennétek a szalámit lopó férfi bírái! Elítélnétek, vagy felmentenétek őt?